

**Март - месец борбе против
рака:
ПРЕВЕНЦИЈА МАЛИГНИХ
ТУМОРА**

МАЛИГНИ ТУМОРИ У СВЕТУ

- у 2012. умрло је **8,2** милиона људи широм света
- пораст броја оболелих са **12,7** милиона у 2008. на **14,1** милиона људи у 2012.
- до 2032. године очекује се да ће оболети **25 милиона** људи широм света, односно оболевање од рака ће порасти за 70 посто.

- Највећи пораст и у оболевању и у умирању у следећих двадесет година ће бити у неразвијеним и средње развијеним земљама
- у **неразвијеним земљама** ће доминирати карцином грлића материце.
- У **средње развијеним земљама** ће и даље водећи карциноми бити они који се доводе у везу са начином живота (пушење, алкохол, физичка неактивност и неправилна исхрана) као што су карцином плућа, дојке, дебелог црева.
- На више од 80% свих малигних болести могуће је утицати спречавањем почетка болести

МАЛИГНИ ТУМОРИ У СРБИЈИ

- У 2011. је откривено скоро **37.500** нових случајева малигних тумора
- Око **21.000** људи је у 2011. умрло од рака
- **Мушкарци** - рак плућа, дебелог црева и простате.
- **Жене** - дојка, дебело црево, грлић материце и плућа.

Рак дојке у свету

- Најчешћи је малигни тумор код жена
- У свету је током 2010. године оболело **1,4** милиона и умрло **450.000** жена
- у великом броју земаља чини око **25%** свих малигних болести женске популације, у најразвијенијим земљама чак **28%**, док у структури морталитета учествује са око **14-15%**.
- Број умрлих се последњих деценија **смањио за 30%** у Великој Британији и Северној Ирској, а **повећао за 25%** у Републици Естонији.
- Ризик да се током живота оболи, је око **12,4% (1 од 8 жена)**.

Рак дојке у Србији

- током 2010. број смртних исхода у земљама у развоју био за око **40% већи**.
- У Србији је 2011.године, оболело **4616** и умрло **1647** жена (26% свих оболелих и 17,5% свих умрлих жена)
- карцином дојке се најчешће открива у одмаклој фази.
- стопа морталитета карцинома дојке се од 1970. године повећала **четири пута**, са 10 на 40 на 100000 жена на у 2004.
- на **трећем месту** као узрок смрти код жена старости 45-64 године, после цереброваскуларних болести и исхемијске болести срца.
- само код **30%** жена тумор дојке се открије док је мањих димензија, до 2 цм; удео тумора који се још увек не могу напипати, а откривају се мамографским снимањем је занемарљив.

Малигни тумор дебелог црева у свету

- **15%** свих карцинома чини колоректални карцином
- оболело **1,2** милиона људи, односно **9,8%** свих оболелих од малигних тумора.
- приближно 500000 новооболелих и 250.000 умрлих
- друга су по учесталости локализација рака у оболевању и умирању код мушкараца
- други по учесталости у оболевању и трећи у умирању од малигних тумора код жена.
- Приближно 60% случајева колоректалног карцинома дијагностикује се у развијеним регионима света

Малигни тумор дебелог црева у Србији

- у 2011. оболело је **3900** особа (2290 мушкараца и 1610 жена)
- умрло **2521** особа (1481 мушкарац и 1040 жена).
- ризик од настанка карцинома дебелог црева се повећава са старошћу и значајно расте **након 40 године** живота
- више од **90%** свих карцинома открије се код лица старијих од 50 година
- сва лица старија од 50 година носе **4,8%** ризика да ће до 74 године оболети, односно **2,3%** ризика да ће умрети због карцинома дебелог црева

Рак грлића материце у свету

- трећи је по учесталости карцином у свету и са више од **500000** нових случајева сваке године, чини скоро **9%** свих случајева карцинома код жена
- Већина нових случајева карцинома грлића материце (око **80%**) открива се у мање развијеним регионима света, у каснијим фазама болести када је прогноза болести лоша па су стопе mortalитета приближно **три пута више**

Рак грлића материце у Србији

- Током 2011. **четврти** по учесталости малигни тумор у оболевању и у умирању жена (6%)
- Оболело **1225** жена, док су **462** жене умрле од ове врсте малигног тумора.
- Број оболелих је **двоструко већи** од броја оболелих у Европи.
- Узрасна дистрибуција раније је показивала типичан пораст после 30 година, са врхом учесталости у жена старосних група од 45 до 49 и од 70 до 74 године.
- Последњих година врх у оболевању од карцинома грлића материце помера се према млађим узрастима.

Малигни тумори плућа и бронха

- водећа су малигна локализација и у оболевању и у умирању међу **мушкарцима** са дијагнозом рака
- трећи по учесталости узрок оболевања и други узрок умирања међу **женама** са дијагнозом рака
- током 2011. године у Србији је оболело **6254** особа (4767 мушкараца и 1487 жена)
- умрло **4989** особа (3656 мушкараца и 1333 жена).

Рак простате

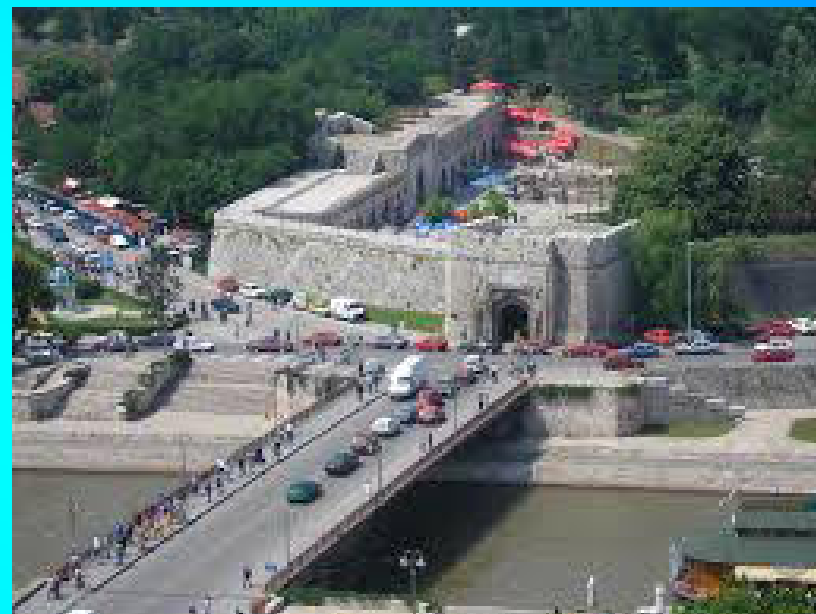
➤ **Трећи** по учесталости малигни процес међу нашим мушкарцима

➤ Током 2011. године од рака простате је новооболело **1695** мушкараца и умрло **1099**.

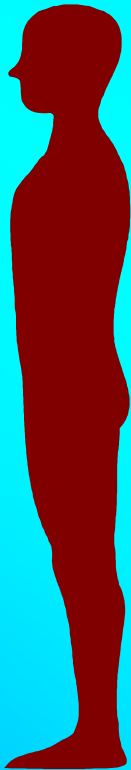
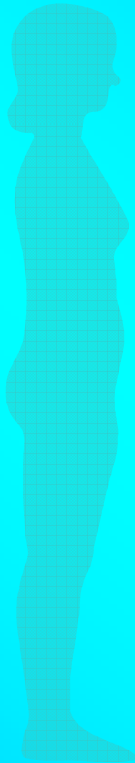

Малигни тумори у Нишавском округу 2012. године

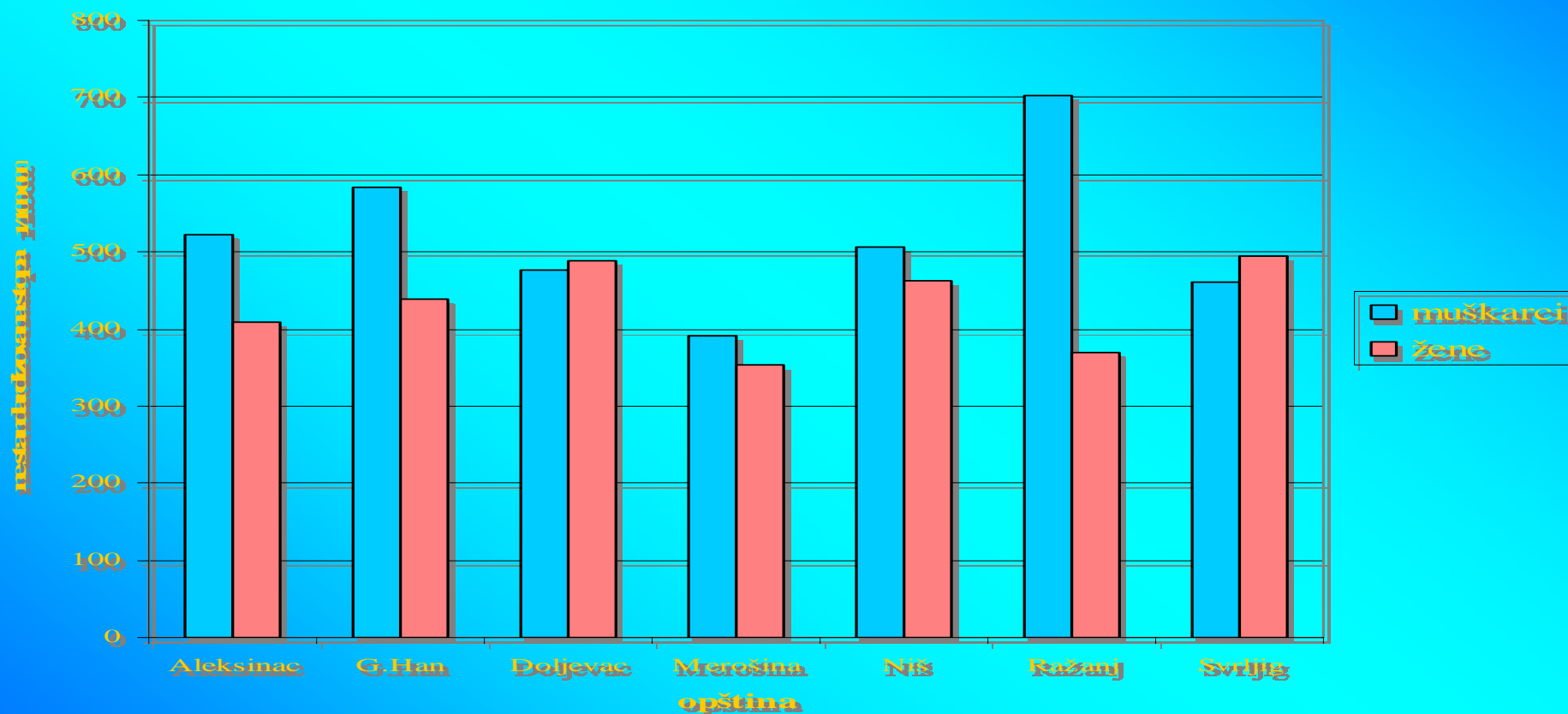
- У 2012. godini na teritoriji Nišavskog okruga pod dijagnozom malignog tumora ukupno je registrovana **1801** osoba.
- Broj obolelih muškaraca je nešto veći u odnosu na broj obolelih žena (**938 vs 863**)
- Najviša nestandardizovana stopa incidencije beleži se u opštini **Ražanj** kod muškaraca i u opštini **Svrljig** kod žena (**703,14 vs 494,35**) a najniža u opštini Merošina kod oba pola (**390,30 vs 353,25**) na 100 000 stanovnika

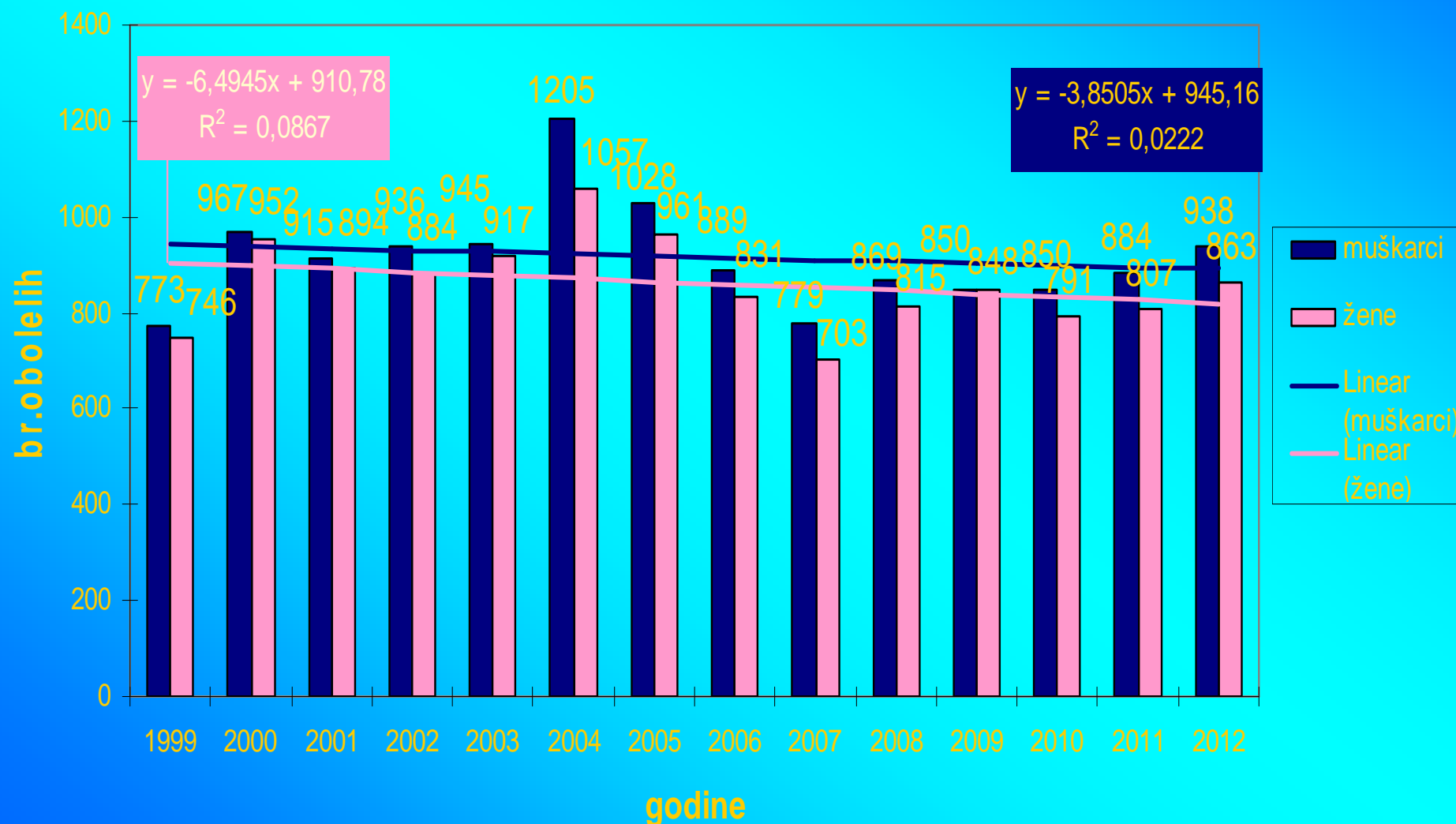
Водеће локализације у оболевању од малигних тумора код мушкараца и жена - упоредни приказ

		Muškarci 52 %	Žene 48 %	
Pulmo & bronch	21%			Mamma
Colon/rectum	15%			Colon/rectum
Prostata	14%			Cervix uteri
Ventriculus	4%			Pulmo & bronch
Hepar	3%			Cutis
Pancreas	3%			Corpus uteri
Usna šupljina/pharynx/oesophagus	3%			Ovarium
Larynx	3%			Ventriculus
Melanoma malig. cutis	2%			Leucemiae
Cutis	5%			Hepar
Leucemiae	2%			Cerebrum
Limfomi	3%			Vesica urinaria
Vesica urinaria	9%			Limfomi
Ren	3%			11% Druge lokalizacije
Druge lokalizacije	10%			

Стопа инциденције од малигних тумора у Нишавском округу 2012. године - по месту становања -

Godišnja distribucija obolelih od malignih tumora na teritoriji Nišavskog okruga

ФАКТОРИ РИЗИКА ЗА НАСТАНАК МАЛИГНИХ БОЛЕСТИ

- пушење дувана
- неправилна исхрана
- физичка неактивност
- конзумирање алкохола
- претерана изложеност сунчевој светлости или вештачким изворима светлости
- канцерогени животне и радне средине
- инфекције

На приближно **две трећине** фактора
ризика који су одговорни за
настанак рака **могуће је утицати**,
мењати их или их потпуно
елиминисати.

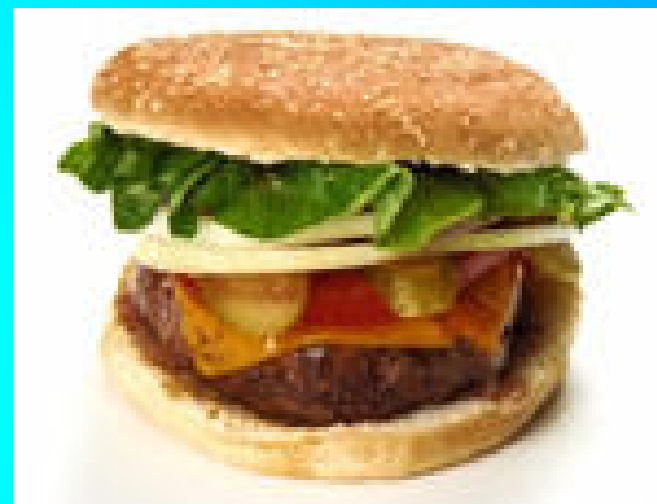
ПУШЕЊЕ ДУВАНА

- одговорно за **сваки трећи** случај рака
- у Србији свакодневно и повремено пуши **више од 1/3** одраслог становништва
- просечан „пушачки стаж“ свакодневних пушача износи приближно **19 година**
- више од **3/5** становништва изложено је дуванском диму у сопственој кући, а **2/5** и на радном месту.

НЕПРАВИЛНА ИСХРАНА ФИЗИЧКА НЕАКТИВНОСТ

- Више од **1/3** свих случајева рака је последица неправилне исхране и физичке неактивности.
- Скоро **1/5** одраслог становништва Србије је гојазна (индекс телесне масе ≥ 30).
- Прекомерна телесна тежина и гојазност, повећавају ризик од настанка рака **тела материце, дебелог црева, дојке** (код жена у менопаузи) и **простате** код мушкараца

КОНЗУМИРАЊЕ АЛКОХОЛА

- Сваки **30.** одрасли становник Србије свакодневно конзумира алкохолна пића.
- Конзумирање алкохола повећава ризик од настанка **рака уста, ждрела, дојке, дебелог црева и јетре.**
- **Четири пута** већи ризик од настанка рака органа за варење, имају особе које дневно попију око **1 л вина** у односу на особе које повремено или никад не конзумирају алкохол.
- **Шест пута** већи ризик од настанка рака органа за варење, имају особе које дневно попију **2 л пива**

ПРЕТЕРАНА ИЗЛОЖЕНОСТ СУНЧЕВОЈ СВЕТЛОСТИ ИЛИ ВЕШТАЧКИМ ИЗВОРИМА СВЕТЛОСТИ

- претерана изложеност **сунчевој светлости**
- изложеност вештачким изворима светлости, као што су **соларијуми**
- ризик од добијања свих врста **рака коже**

КАНЦЕРОГЕНИ ЖИВОТНЕ И РАДНЕ СРЕДИНЕ

- Изазивају **генетске промене** ћелија
- Повећано је стварање **слободних радикала** који додатно изазивају промене на хромозомима и генима
- Њихово дејство настаје после дужег латентног периода, који траје **5-40 година**, колико је у просеку потребно да се нормална ћелија трансформише у малигну ћелију.

ИНФЕКЦИЈЕ

- Сваки **десети** случај рака је последица инфекције.
- Скоро **22%** смртних исхода од рака у земљама у развоју и **6%** у развијеним земљама су последица хроничне инфекције
- хепатитис Б или Ц вирус су одговорни за настанак **рака јетре**,
- Хумани папилома вирус одговоран за настанак **рака грлића материце**
- *Helicobacter pylori* одговоран за настанак **рака желуца**

ПРЕВЕНЦИЈА МАЛИГНИХ ТУМОРА

Скупштина Светске здравствене организације је усвојила 2005. године **Резолуцију о превенцији и контроли рака**

Министарство здравља Републике Србије израдило је **Национални програм за борбу против рака.**

Овај програм представља део интегрисане акције друштва усмерене на:

- елиминацију фактора ризика,
- превенцију,
- рано откривање малигних тумора,
- боље дијагностиковање,
- лечење и негу оболелих од рака.

ПРОГРАМИ ЗА СКРИНИНГ РАКА ГРЛИЋА МАТЕРИЦЕ, РАКА ДОЈКЕ И КОЛОРЕКТАЛНОГ РАКА

- На **скрининг рака дојке** биће позиване жене старости од **50 до 69** година.
- Мамографски превентивни прегледи предвиђени су да се раде свим женама наведеног узраста **на две године**.
- Скринингом на **карцином грлића материце** обухватиће се жене између **25 и 64 година**, које ће бити позиване на превентивни гинеколошки преглед и Пап тест **једном у три године**.
- Циљна група за тестирање на **рак дебелог црева** обухватиће грађане оба пола старости од **50 до 74 година**, који ће **једном у две године** бити позивани на тестирање на скривено крварење у столицу.

